

Ajastaikaa – enteitä ja taikaa –luento

Hei mummo,

ihan hyvin meillä täällä menee. Vähän olen ollut kipeänä, mutta kovasti olen koittanut levätä. Muistin kuinka ollessani pieni, aina hoidit ja laitoit minulle rohdoksia kun jonkinmoinen tauti kovasti päälle yritti. Sipulimaitoa ja valkosipulia, hunajaa ja inkivääriä olen nyttäenkin kovasti koittanut syödä ja on se auttanutkin. Yönkin nukuin sipulit villasukissa. Toivottavasti tämä tästä nyt pian taittuu, täytyy koputtaa kolmasti puuta jos se yhtään auttaisi. Kyllä se vanha kansa tietää.

Muistatkos muuten naapurin kissan? Sai kaverin viime viikolla, ihan pikimusta pikkuinen ja muistin kyllä sylkäistä vasemman olan yli kolmasti, niin kuin opetit - kun tien yli näin viipottavan. Kauppaan piti näet könyttä kun syyhysi niin kovasti ihoa, että vieraita taitaa tulla. Siivotakin tässä pitäisi ja kyllä, muistan aloittaa pirtin perältä ettei kokonaan köyhyys kata kotia.

Huomasin että näin kevään korvalla pikkulinnutkin ovat kovasti jo vauhdissaan. Vaari aina muisti sanoa, että pääskysen pesä se tietää onnea koko talohon. Ja voi, aamulla sitten kopautin hätäpäissäni antamasi kauniin maljakon alas pöydältä. Onneksi sirpaleet tuottavat onnea, ehkä tämäkin päivä tästä vielä iloksi muuttuu. Naapuriraitin Annan sain avukseni tänään tänne luennolle, jaksamisestani kun niin kovasti huolehdit. Ei oikein tuo ääni ja kunto vielä kunnolla kannaa. Harmi kun ei olla vielä suven kynnyksellä, saisi niitä piharatamon lehtiä ääntä kirkastamaan.

Voi hyvin, kirjoitan taas kun ehdin. Enkä kaada kahvia vanhan päälle, ettet pääse taas huomauttamaan asiasta kun tavataan!

Tyttärenyttäresi Johanna

Olette lämpimästi tervetulleita kuulemaan ja oppimaan vanhan kansan viisauksia, enteitä, taikoja ja uskomuksia vuodenkierron eli ajastaijan mukaan. Tunnin verran opimme, sen jälkeen toivomme taikojen tepsivän ja toivomme meille kaikille onnea tuleville vuosille kahvipöytään nostettujen onnea tuottavien tarjoomuksien myötä. Ja kahvia tarjoamme tänään siksi, että piakkoin olevan aprillipäivän mukaisesti vaikkemme tänään syö silliä, juomme kuitenkin kuumaa kuravettä päälle. Tervetuloa!

Aikoina jolloin luonto viitoitti maailmankulkua välittämättä ohitse lipuvista päivistä tai kuukausista, oli kevään ensimmäisissä lämpimissä päivissä tai pakkasen puraisuissa merkkejä tulevasta. Päiväntasaukset ja seisahdukset oli aistittavissa ympäröivässä maailmassa merkkeinä muutoksista. Lintujen paluuna, päivien mateluna, sulavina kinoksina.

Vuoden vaihteen juhlia vietettiin runsaasti. Vuoden aloitti kevätpäiväntasauksen juhlinta, jolloin viljelyksiä alettiin valmistelemaan. Pohjoisessa maassamme ei kuitenkaan niitä kiirehditty, sillä kylvökauden alkuun oli usein vielä viikkoja. Vastaavasti vuoden loppua juhlittiin jo lokakuun lopulla sadonkorjuun juhlissa. Kekrinä kaikkien peltotöiden tuli olla jo valmiina ja aurojenkin nostettuina navetan seinustalle odottamaan sopivampia säitä. Vuoden lopuksi elettiin ylimääräiset päivätkin pois, jotta auringon ja kuun kierto perustuva ajanlasku saatiin tasattua.

Tehtiin taikoja ja haettiin enteitä niinä hetkinä, kun maailma tuntui taittuvan - oli kyse sitten talven selästä tai omasta jaksamisesta. Suotuisia säitä ennusteltiin vuoden jokaisessa juhlassa, mutta jokaisella oli omaakin annettavaa vuoden kulun takaamiselle. Laskiaisena tavoiteltiin tulevien raaka-aineiden satoa ja pientä lempeä päivänsäteiden alkaessa sulatellessa lumia. Pääsiäisenä kolisteltiin kiirat pois ja ajettiin niin noidat kuin käärmeet pöpelikköön, sekä keikuteltiin talven jäljiltä vaivaiset takaisin terveiden kirjoihin. Juhannuksena etsittiin rakkautta ja onnea. Kekrinä muisteltiin ja kiiteltiin. Karjan menoja turvattiin alkuvuosi ja loppuvuosi niitä taas surmattiin, luuta haudaten ja vannon kiitosta. Kodin haltijoille tai tontuille vietiin torstaipuuronsa ja kirkon kiristäessä otetaan ne piiloteltiin metsän siimeksiin. Jouluisin muistettiin kaikkea pikkulinnuista kisälleihin.

Taiat ja ennustukset asettuvat vuodenvaihteen seuranneelle aikataululle. Kalendaarinen perinne oli sukupolvelta toiselle kulkevaa tietoa luonnonkierrosta, johon oli ajautunut mukaan lukuisia uskomusperinteitä. Ne limittivät luonnon tapahtumat koko maailman salaperäiseen kiertoon. Taikoja tehtiinkin siis kalendaariperinteen mukaisissa taitekohdissa. Syksyisin satojen korjaamisen jälkeen, jolloin vietettiin muinoin vuodenvaihdetta, kevättalvella, jolloin toivottiin suotuisia kasvukausia, keskikesällä aneltiin sateita maahan kasvun turvaamiseksi.

Taikoja suoritettiin myös suoraan omiin töihin liittyen. Yrjön yönä oli tapana lähteä metsiin vaeltelemaan huutaen, jotta sudet saataisiin peloteltua pois ennen karjan päästämistä laitumilleen. Viljan kunniaksi poltettiin valkeita ja juotiin vakkoja. Juhannuksena puolestaan uhrattiin Ukolle sateiden toivossa ja etsittiin rakkautta valoisissa illoissa.

Etenkin maaseudulla elämä on siis liitoksissa luonnon vuotuisen kierto. Luonnon vaiheet määräävät elämänrytmiä ja sen ehdoilla sekä armoilla vuoden

askareet suoritetaan. Kansanomaiset pyhäpäivät ovat sidoksissa luonnonkiertoon ja niistä on muodostunut vuotuisia merkkihetkiä, joita odotetaan. Uskottiin, ja uskotaan edelleen, että se mitä ihminen tekee tai on tekemättä pyhäpäivänä vaikuttaa niin hänen kuin lähipiirin tulevaan hyvinvointiin.

Ajastaika eli kansanomainen vuodenkiertoon perustuva aika käsitys sisältää lukuisia pyhiä päiviä, joita vietetään samoin tavoin kuin kirkollisia pyhiä on myöhemmin vietetty. Arjen työt jätetään taakse ja kokoonnutaan milloin suvun, milloin lähiyhteisön voimin viettämään aikaa, kiittämään luontoa tai muistamaan vainajia ja haltijoita.

Vuoden kulkua jaksottaneissa merkkihetkissä on myös monia kohtia, joissa maailman reunojen taitteen yli on pyritty kurkkimaan ja etsimään ennusteita tulevaan. Samalla on tehty taikoja toivottavien tulevaisuuksien saavuttamiseksi. Maataloudesta elävälle yhteiskunnalle tyypilliseen tapaan suurin osa taioista ja ennustuksista liittyi siis karjankasvuun sekä viljelyiden onnistumiseen, vaikka myös hedelmällisyyttä ja avio-onneakin haettiin kesäisten kuukausien aikana.

Uskomuksilla ja rituaaleilla haluttiin antaa mahdollisuus vaikuttaa tulevaan, asioihin, joihin ei ollut mahdollista mitenkään vaikuttaa. Uskoa siitä, että kaikki mikä olisi tehtävissä olisi tehty.

Uskomuksilla ja rituaaleilla oli myös toinen puoli. Ne loivat samojen uskomusperinteiden harjoittajien keskuuteen yhteisöllisyyttä jaettujen tapojen kautta. Samalla tavat loivat yhteneväistä kulttuuria, joka satoi ihmisiä omalla otteellaan kiinni. Maanviljelys ei ollut yksilölaji, jota kukin saattoi hoitaa omalla tontillaan. Se vaati yhteisöllisyyttä ja joustavuutta. Pelloille tarvittiin aina apukäsiä ja satovahinkoja piti paikata lähiyhteisön voimin. Yhteisöllisyys oli perusedellytys luonnon varassa selviämisessä.

Uskomuksien kautta muodostui tapoja ja käytäntöjä, jotka ajan saatossa normittuivat ja muodostivat kulttuurin, joka saneli, kuinka tuli käyttäytyä sekä toimia. Normien vaikutus ja niiden mukainen toiminta loi yhteisölle oman pohjansa, johon arvomaailman ja toiminnan saattoi turvata. Toisaalta se muodosti myös sanktioita ja rajoitteita käytökselle. Yhteisöllisyydellä on useita muotoja, mutta agrarisissa yhteiskunnissa tai yhteisöissä ei ollut mahdollisuuksia useinkaan toimia lähiyhteisön arvojen vastaisesti. Yksilöiden toimintaa säädeltiin hyvinkin tarkkaan, mikä piti yhteisöt tiivinä.

Luonto on elämän lähde, se antaa apetta ja suojaa, mutta sen arvaamattoman, tulessa kevyesti humisevan lehvästön alla vaani myös uhkia. Petoeläimiä ja jyrjsijöitä, jotka tekevät tuhojaan. Ja ennustamaton sää, joka saattaa runsaudellaan

puoleen tai toiseen tehdä viljelijän pyrkimyksistä elantonsa eteen yhdentekeviä oikukkaalla luonteellaan.

Esiteollisina aikoina luonto on ollut lähin kumppanimme, se jonka kanssa olemme keränneet ruokaa, viljelleet maat, kesyttäneet eläimet. Jonka oikukkaan luonteen armoilla elämä on tasapainoillut vuosisatoja. Luonto tarjosi rakennusaineet niin maailmankuvalle, kuin vuosittaiselle elämänrytmillekin kasvukausillaan ja talven horroksineen.

Luontokeskeinen maailmakuva oli valloillaan pitkään kristinuskon marssittua pohjoisen perukoille. Luontoa tuli kiittää sen suomista antimista, eläimistä ja sateista. Sille tuli uhrata omastaan, jotta se antaisi jatkossakin kaiken sen mitä elämään tarvitaan. Suurimpia merkkipaaluja tuli juhlia koko lähiyhteisön voimin ja kiittää ruokkijaansa.

Kristinuskon saapuminen luonnonuskon valtakuntaan oli nopeaa ja tehokasta, mutta metsänjumalat ja veden haltijat elivät pitkään rintarinnan Jeesus-lapsen kanssa. Vanhojen liittojen murtaminen ei ollut metsänhenkien ja jumaluuksien kanssa ei ollut helppoa. Suomalaisten koko maailma oli sidoksissa ympäröivään luontoon eikä ulkomaailta tulleet uusien uskontojen tuulet saaneet kuin haapojen lehdet väräjämään.

Turun akatemian vihkimisjuhliissa vuonna 1640 piispa Rothovius piti ns. ”Suuren Juhlasaarnan”, jossa arvosteli suomalaisten pakanallisia ja taikauskoisia tapoja. Samalla lyötiin pohjaa kirkon tiukemmalle otteelle maassamme. Papistoa rohkaistiin valvomaan, ettei haltijoille enää uhrattaisi tai esi-isille jätettäisi myötäjäisiä. 1700-luvulle tultaessa valvonta oli tavoittanut kansankin ja muun muassa kekrin uhrilounaat siirtyivät tuvista navettoihin, suojaan uteliailta katseilta ja maahisille uhrattavat puurolautaset kuljetettiin syvemmälle metsän siimekseen.

Puheista säilyneet muistiinpanot ovat olleet osaltaan auttamassa vanhojen pakanallisten tapojen säilymistä, jotka muutoin olisivat muistitiedon varassa hukkuneet ajan virtoihin. Muun muassa varhaisimmat säilyneet kuvaukset peijaisperinteistä ovat puheesta peräisin. Myös valvonnan lisäys toi perinteet ikuisesti taltioiduiksi. Hauhon käräjäpöytäkirjat 1670-luvulta ovat säilyttäneet Ukon Juhlan, eli myöhemmin Juhannuksen uhrimenojen sisällön nykyisille sukupolville, Ukon messuajien ollessa syytettyinä pakanallisuudesta.

Suomalaisten talonpoikien taioista ja ennustusperinteistä suurin osa liittyy, kuten jo kuulimmekin, maanviljelyyn tai karjanhoitoon. Pienempi perinne puolestaan hakee tietoa henkilökohtaisesta onnesta ihmissuhteiden rintamalla, joka sekin liittyy osin

tilanjatkamisen niin ikään hedelmällisyyden kautta. Henkilökohtaisia rikkauksia lähdettiin hakemaan ja taikomaan vasta kristinuskon valtakaudella, jolloin Ukon juhlat sateentoivomuksineen olivat jo unohtuneet puolisoiden etsinnän tieltä. Harvat henkilökohtaisen omaisuuden etsinnän keinot vaativat yksinäisyyttä, istumista saunan katolla etsimässä virvatulia tai kaukaisia valonvälkähdyksiä sieltä missä henget kiillottelivat raha-aarteitaan.

Ennen vanhaan maaseudulla kiersi monenlaisia tarinoita kummallisista ja selittämättömistä tapahtumista. Selityksillä ja tarinoilla haettiin tapahtumia ymmärrettäviksi sekä käsitettävissä oleviksi. Ne toimivat varoittavina esimerkkeinä, siitä miten tuli pysyä kaidalla polulla eikä missään nimessä kannattanut yön selkään juosta. Tarinoiden voima kumpuaa niiden arkisuudesta, siitä mitä kaikki ovat kokeneet ja pystyvät aistimaan itse.

Aavetarinat ovat osa tarinakerrontaperinnettä. Tarinat kantavat mukanaan seudun menneisyyttä vähän toisenlaisessa muodossa kuin mitä virallinen historiankerronta. Tarinat ovat usein lyhyitä urbaanilegendamaisesti kerrottuja kummitusjuttuja, jotka liittyvät tiettyyn paikkaan ja henkilöön.

Tarinoiden avulla käsiteltiin kyläyhteisön kollektiivisia pelkoja ja lujitettiin yhteishenkeä. Toisaalta jutut olivat myös aikansa kauhuviihdettä – ne loivat tunnelmaa pimeisiin ja pitkiin talvi-iltoihin. Kun naiset kehräsivät ja miehet paikkasivat verkkoja, heräsivät kummitustarinat eloon.

Tarinoilla on ollut myös muita merkityksiä. Niiden tarkoitus on ollut kasvatuksellinen ja opettavainen. Lapsia suojeltiin eksymästä metsään, ja opettavainen kertomus pyhäpäivän kummittelijoista korosti levon merkitystä, tosin ei unohdettu myöskään painottaa pyhätyön syntisyyttä.

Tarinat periytyivät suusta suuhun ja vääntyivät suuhun sopiviksi. Kaikkia tarinoita ei itse keksitty, vaan monet tarinat lainattiin muualta ja sovitettiin omaan ympäristöön sopivaksi ja dramatisoitiin kertomishetkestä ja kuulijakunnan toiveista riippuen.

Vanhan kansan vuosi alkaa myöhään syksyllä satovuoden päättyessä. Alkupalven tärkein juhla on joulun aika. Joulun jälkeen saavutetaan sydäntalvi, joka on perinteisesti ollut juhlatonta aikaa. Talven muutosta kevääksi juhlistetaan laskiaisena ja pääsiäisenä. Loppukevästä ja alkukesästä vietetään kylvökauden juhlia: helkajuhlia, helluntaita ja Ukon vakkoja. Kasvukausi huipentuu juhannukseen, keskikesän yöttömän yön juhlaan. Loppukesälle ajoittuvat muun muassa Ollin ja Laurin päivät ja syyskuinen Mikon päivä, joka on ollut yksi

merkittävimmistä vuotuisjuhlista. Satovuosi päättyy myöhäissyksyn kekrijuhlaan, jota vietetään satovuoden päättymisen ja vainajien muistamisen juhlanä.

Vuotuisjuhlat eli kalenterijuhlat kuljettavat mukanaan suurta määrää erilaisia perinteitä ja juhlanviettotapoja, enteitä, taikoja, uskomuksia ja tarinoita. Tänään kurkistetaan niistä laskiaisen kautta pääsiäiseen, juhannuksen kautta kekriin ja lopuksi aistitaan ripaus joulun taikaa.

Mutta ihan ensin, ennen kuin siirrytään juhlapäivien viettoon, painetaan mieleen muutamia tähän hetkeen sopivia kevättalven taikoja. Paraikaa eletään paaston aikaa, jonka viettoon liittyy paljon niin uskomuksia kuin kieltoja.

- Saunahirret on kaadettava paaston aikana, ettei sirkkoja saunaan tule.
- Paaston aikana ei saa käyttää hevosella kulkusia, eikä ihmisillä saa olla punaisia eikä raidallisia vaatteita.
- Paaston aikana ei saa kehrätä. Jos kehrää niin lampaat tulevat sairaiksi ja menevät pyörälle.
- Paaston aikana talossa ei pidä mitään kirvestyötä tehdä, niin ettei tulisi taloudessa mitään vastahakoisuutta.
- Poroja ei saa liikutella paaston aikana, eikä pyykkiä pestä. Muuten tulee viljoihin tuhniopäitä.
- Päreiden kiskominen on paaston aikana kielletty.

LASKIAINEN

Laskiaista vietettiin tänä vuonna kuluva kuun alussa. Sitä oikeaa laskiaista, eli laskiaistiistaita, 5. maaliskuuta.

Laskiaisena herkuteltiin ja sitä juhlittiin alueesta ja tavoista riippuen talviaskareiden valmistumisen, päivien pitenemisen tai paaston alkamisen kunniaksi. Suomessa laskiaisen ilonpito talonpojilla on keskittynyt mäenlaskuun ja loppupalven leikkeihin. Mäenlaskulla ennusteltiin leikkimielisesti myös tulevaa vuotta, mitä pidemmälle pulkka tai kelkka liukui, sitä pidemmiksi pellavat kasvoivat tulevana vuonna. Kehruut oli aiemmin saatava laskiaiseen mennessä valmiiksi, jotta enemmän valoa vaativat toimet, kuten kankaiden kutominen voitiin aloittaa.

Laskiaisena oli monien muiden vuotuisjuhlien lailla, tapana ennustaa tulevaa säätä. Laskiaisen sääennustukset usein keskittyivät kesäsään ominaisuuksiin. Myös työt tuli lopettaa ajoissa ja niihin liittyi runsas uskomusperinne niin karjaonneen ja kuin käsitöiden aineksiin liittyen. Laskiaistiistain tait ja tekemiset liittyivät naisten askareisiin ja käsitöihin sekä niiden raaka-aineisiin; pellavaan ja villaan.

Pellavasatoja kasvatettiin muun muassa mäkeä laskemalla, eli mitä pidemmälle kelkka liukui, sitä parempi sadosta tulisi. Toisella laskukerralla sitten katsottiin vielä

hampun tulevan vuosikasvun ennuste. Taian tehoa lisättiin huutamalla laskiessa pitkiä pellavia ja isoja nauriita. Myös ”pitkiä pellavia, hienoja hamppuja, räätikkäitä kun nurkanpäitä ja nauriita kuin lautasia” oli perinteikäs lorutus.

Laskiaisena sai iloita ja riehua, mutta ruokapöydässä tuli olla äänettä, jotta kesällä hyönteiset jättäisivät rauhaan. Hyvän onnen varmistamiseksi piti työtkin lopettaa varhain iltapäivällä, ja saunassakin tuli ehtiä käydä päivänvalolla. Naisten tuli pitää hiuksensa hajallaan koko laskiaistiistain ja pukeutua valkoiseen, jotta pellavista tulisi puhtaita ja runsas kuituisia, kiiltäviä ja vaaleita. Naiset kampasivat ahkerasti hiuksiaan saadakseen pitkäkuituista pellavaa ja hamppua. Lapsille laitettiin pitkistä kuiduista irralliset laskiaisletit.

Rasvaisen ruuan juhlassa ei rasvaa uskomusten mukaan saanut laskiaisena pyyhkiä sormista pois, vaan sen täytyi antaa kulua itsekseen pois. Sen uskottiin takaavan hyvän viikatteen käsittelykyvyn. Sormennuolijat puolestaan saivat sirpeistä haavoja.

Jos laskiaisena tuiskuaa, niin tuiskuaa joka päivä pääsiäiseen asti.

Jos laskiaisena aurinko paistaa, tulee hyvä vuosi.

Laskiaisaamuna ei vieras saa yllättää talon väkeä nukkumassa, sillä silloin käyvät työt huonosti ja laiskasti loppuvuotena.

Tulta ei laskiaisena ollut hyvä tehdä aikaisin, sillä mistä talosta ensimmäisenä savu nousi, sinne kokoontuivat kaikki hyttyset, kärpäset ja paarmat kesällä.

Laskiaisena lämmitettiin sauna, ja siellä ähkyttiin hyviä nauriita, ja mitä enemmän ähkyttiin, sitä suurempia nauriit tulivat.

Pääsiäinen

Pääsiäistä edeltää 40 päivän paasto, joka alkaa laskiaistiistaita seuraavasta tuhkakeskiyökstä. Pääsiäinen toimii erityisesti ennen syksyiselle kekrille keväisenä vastineena niin tavoiltaan kuin menoiltaan. Talven taittumiseen tartuttiin samalla innolla ja kuin talven tuloon sekä peltotöiden loppumiseen. Lankalauantaina, pääsiäisen aattosaunan ajaksi katettiin esi-isille ja hengille pöytä koreaksi tupaan ja sisälle tullessa kolisteltiin kuuluvasti sekä kyseltiin joko pöydässä olijat olivat valmiit aterioitinsa kanssa ennen sisälle astumista.

Pääsiäisaattona ennustettiin tulevaa ja haettiin ennustuksia tulevalle satokaudelle. Perinteisiä taikoja oli muun muassa asettua yönselässä kolmen tien risteykseen kuuntelemaan öisiä ääniä. Parempia voikirnuamisia puolestaan tavoiteltiin pesemällä kirnu uudella vihdalla ja kuljettamalla se yöksi paikkaan jossa henkien tiedettiin liikkuvan.

Lankalauantaina paloivat avarilla alueilla pääsiäisvalkeat, tuliin pääsivät olkilyhteet ja tervatynnyrit. Väkevän, tervaisen savun toivottiin karkottavan pahoja henkiä, mutta tuovan mukanaan myös lyhteiden uhraamisen muodossa hyvän sadon alkavalle kasvukaudelle. Valkeiden äärellä leikittiin ja tanssittiin, erityisesti nuoriso hakeutui juhlimaan alkavaa kevättä tulien äärelle.

Pääsiäisaamuna tapana oli ensimmäisen kevään päivän kunniaksi nousta korkealla kukkulalle tervehtimään uutta aurinkoa, joka tanssii riemuiten taivaankatolle. Aamun sää lupaili tulevaa, auringon noustessa kirkkaalle taivaalle ei tarvinnut tulevana vuonna huolehtia hallasta, viljan kasvusta tai marjasadostakaan. Himmeälle, kevyen pilvipeitteiselle taivaalle noustessaan aurinko lupaili tuovansa sateita mukanaan tulevina kuukausina ja pilvien läpi puskiessaan ylös vuodesta voitiin olettaa tulevan sekava.

Tytöillä oli omat pääsiäistaikansa. Aamulla ennen luonnon heräämistä uuteen päivään, kun purosta haetulla vedellä pesi kasvonsa, sai virkeyden ja terveyden koko kesäksi. Jos auringon nousua katsellessa puolestaan pesi itsensä lumella, sai julistaa ” Olkoon maineeni niin puhdas kuin tämä lumi ja katsokoon ihmiset minua niin kuin tuota päivännousua!” Pääsiäisyö vastasi ammuin helluntaita, sikäli, että jos pojan käsivarsi ei pääsiäisenä toimittanut tyynyn asemaa, niin sitten sitä kättä ei löydy vierestä loppukesänäkään.

Kirveet pääsivät pääsiäisaattona tyynyjen alle, aamulla kirveellä siveltiin keho ympäriinsä ja veitsellä kädet käytiin läpi kolmasti. Sillä saatiin sovinto tehtyä työvälineiden kanssa, kirves ei purrut kantajaansa eikä veitsi tuntenut enää luontaista vihaa käsiä kohtaan. Kirveen lappeellekin piti paljasjaloin astua, jotta jalkapohjat tulisivat lujiksi. Tämän jälkeen ei saanut astua paljain jaloin niin lattialle kuin maallekaan.

Aamuvarhaisella tuli soittaa lehmän ja lampaan kelloja karjaonnea herätelläkseen. Karjalle sommiteltiinkin kellot kiinni lähestyvän kevään kunniaksi sillä ajastaika määräsi, että ”pääsiäisenä kello kaulaan ja kekrinä naulaan”. Ennen tätä kuitenkin tuli kiertää navetta kolmesti myötöpäivään ja kolmesti vastapäivään palavan tervatukon kanssa, jotta lehmät löytäisivät kesällä paremmin kotiin. Samalla päästiin karjahtelemaan kutsuhuutoja talven kohmettamille laumoille, jotta ne tottuisivat takaisin hakemiseen.

Haltijoitakin muistettiin erityisen hyvin ja niille vietiin uhrattavaksi talon parasta ruokaa.

Juhannus

Kesäpäivänseisaus on ollut juhlinnan kohteena ammuista ajoista lähtien. Alun perin juhannusta vietettiin 24. kesäkuuta, puoli vuotta ennen joulua / tai joulun

jälkeen. Auringon juhlaa vietettiin vuoden pisimpien päivien kunniaksi. Keskikesän juhlan aikaan, auringon ollessa alati läsnä haluttiin juhlistaa maan hedelmällisyyttä ja turvata sato-onni sekä sään suotuisuus loppukesäksi. Esi-isiemme isät viettivät kevätpäivänseisausta sään ja ukkosen jumalan, Ukon, kunniaksi.

Ukon juhlia vietettiin kevätkylvöjen päätteeksi koko lähiyhteisön voimin. Ukkoa pyydettiin turvaamaan tarvittavat sateet veden äärellä. Kokot kohosivat rannoilla sekä lahdissa, taikoja tehtiin vedessä ja uhreja juotiin laineiden loiskiessa. Veden ääressä haettiin myös merkkejä tulevasta säistä ja onnesta. Taiottiin neitoja sekä karjaa hedelmällisiksi ja juovuttiin yhdessä kylvökauden päätteeksi.

Juhlinta oli yhteisöllistä ja toi lähitieneen väen kokoon. Säähän liittyvät rituaalit olivat oleellinen osa yhteisöelämää. Yhteisesti toteutettavilla rituaaleilla ja taioilla vahvistettiin yhteisön kiinteyttä ja luotiin yhteisesti jaettuja kokemuksia.

Jos nainen menee juhannusyönä aivan alastomana kaivon luo, niin hän näkee siellä tulevan aviopuolisonsa kuvan. Kaivon tai lähteen vesi on pienen hetken viinana. – Hämeenkyrö, 1936

Taikojen tekeminen oli juhannusaaton ohjelmassa kun nuoret naiset pääsivät viettämään aikaa keskenään. Taikoja tehtiin myöhään yöhön, ennusteita haettiin luonnosta niin pelloista kuin lammista kuin aktiivista toimintaa vaatia riitettä suorittamalla.

Luonnossa kirjaamisen sijaan saattoi juhannusyönä hiljentyä ja kuunnella merkkejä. Jos naimaton neito kuuli lyhyen yön aikana käen kukkuvan, menisi niin monta vuotta sulhasen tuloon kuin käki kukkui. Mikäli käki pysyi vaiti juhannusyössä, sulho tulisi jo ennen seuraavaa juhannusta.

Saunan jälkeen, kun vihdan viskasi katolle, saattoi vihdan päästä nähdä summittaisen suunnan josta sulho tulisi aikoinaan. Jos vihdan pää kääntyi kuitenkin kirkon suuntaan, tiesi se kuoleman korjaavan vuoden sisällä.

Ku mänee kaivosta kuutelemaa Jussipäivänä, ni sitt joka kuulee avaimen helinä, ni se piäsee emännäks, ja joka lapse itkuu kuuloo, se sua sitte lapse. – Hirvensalmi, 1982

Taiat tarjosivat keinon tavoitella hallitsematonta, mutta ne toimivat myös merkkeinä muille. Esimerkiksi naimattomat naiset menivät kierimään mielitiettynsä pellolle alastomina, taian herätellessä tulevana vuotena tilallisen ”armastelemaan” taikoja tehnyttä. Mikäli talossa oli asukas kotonaan, ei heille voinut jäädä epäselväksi heitä kohtaan osoitettu romanttinen kiinnostus.

Ennustusten hakemisessa oli riskinsä, jotta niihin ei liian pienellä varomisella tai huoletta ryhdyttäisi. Kuoleman ja onnettomuuden uhan vuoksi taikoja tekivät vain niitä todella tarvitsevat, ne jotka halusivat ennusmerkkinsä ja toiveensa todella toteutumaan. Panosten ollessa korkeat, tarkoitti se taikojan olevan valmis avioliiton satamaan, puolison löytymiseen. Taikojen ei välttämättä ollut tarpeen olla edes etäisesti uskottavia niiden toimimiseksi. Taioilla avattiin oma mieli ja tehtiin selväksi myös muille valmius armaan elämänkumppanin löytämiseen.

Kun tyttö haluaa tietää onko hänen tuleva miehensä poika tai leskimies, niin hänen on juhannussaunasta lähettävä palijain persein takaperin kävelemään halakopinoon päin. Ei saa kahtuva olokasa yli. Se halako, joka perseeseen pökkää, on tarkastettava. Jos se on halakastu, niin on leskimies, vain jos se on pyöriä, niin on poikamies. – Nivala, 1935

Ennen kekriä, vanha kansa vietti Mikon päivää eli Mikkeliä, 29. syyskuuta, jota on sanottu myös pässinpäiväksi, joka todennäköisesti on vielä vanhempi kuin kristillisperinteisempi nimensä.

Päivää vietettiin ja juhlistettiin vuotuisen sadonkorjuun ja laiduntamisen lopullisen päätepisteen kunniaksi. Sanottiin: »Mikon päivä talven portti, vapun päivä kesän portti».

Naiset siirtyivät sisälle tupatöihin ja viimeinenkin sato korjattiin talteen – sanottiin, että Mikkeli pelot tyhjentää». Palvelusväelle Mikonpäivä tarkoitti runtuviikon alkamista, eli viikon vapaata palvelusvuoden välissä. Tuona viikkona pidettiin paljon juhlia, väenkokouksia, tansseja ja häitä. Paimenten oli tapana Mikonpäivänä juhlistaa paimenkauden päätöstä kokkoja polttamalla.

Oli tärkeää, että karja toimitettiin sisälle ennen Mikonaaton auringonlaskua. Karjanhoitajat toivat eläimet sisälle äänettömästi ja parhaimpiinsa pukeutuneina. Emännän tehtävänä oli karjan suojaaminen erilaisilla taioilla talvikaudeksi. Isäntien vastuulla oli puolestaan tuoda hevoset ulkolaitumilta talliin. Muistitieto kertoo, että hevoset kuljetettiin talliin suojaavan vitsakaaren läpi.

Haltijoille oli tapana Mikkelinpäivänä uhrata kiitokseksi kotieläinten menestyksestä sekä näin syksyllä uudesta vuodesta. Aamulla ensikerran pihamaalle astuttaessa oli tapana vetää raikasta ilmaa kolmesti henkeen ja huokaista:

»Taivas, tuuli, ilma, meri
ja maan mantuinen eläjä,
älä vihoa minua,
äläkä minun omiani!»

Tämän jälkeen maahan tiputettiin vuoltua hopeaa. Näin haltijat olivat vastikäänkin mielissään sekä karjalle että ihmisille. Tarina kertoo, että haltijoille oli tapana

Mikonaamuna antaa myös yhdeksän tippaa viinaa sekä leipää keittokotaan tehtyyn kuoppaan. Talonhaltijaa muistettiin myös keittämällä Mikonaattona puuro ja viemällä se riiheen. Lisäksi on viety vastapaistettuja leipiä metsän uhripuille.

Päivän merkittävin uhrilahja oli jo keväällä valittu mikkelinlammas tai mikkelinpässi, jonka uhraaminen takasi kotieläinten menestyksen. Mm. eläimen veri vietiin talon uhripuun juurelle, pää ripustettiin puuhun. Muu liha koottiin juhla-ateriaksi ja väki nautti sitä oluen ja muiden höysteiden kera. Uhrilampaan luut vietiin apajaan, jotta saataisiin kalaonnea.

Lampaan lisäksi Mikonpäivän ruokiin kuuluivat myös esimerkiksi maitoon keitetty mikonvelli, riivinpuuro ja mikkelinkaali. Lisäksi syötiin lihaperunoita, naurishaudikkaita ja juustoa.

Kekri

Sadonkorjuun juhla, Kekri on ollut vuoden juhlista merkittävin, huomattavasti joulua ja uutta vuotta isompi. Se on ollut elinkeinon vuodenvaihteen juhla, satokauden päättäjä, juhla jossa palkitaan koko vuoden työstä. Sen vietto riippui siitä mihin aikoihin kun sato saatiin korjatuksi ja pöydät valmiiksi. Maatalot juhlivat sitä sen mukaan miten syksyn työt saatiin päätökseen: kekrin aikahan koitti kun karja oli tuotu sisätiloihin, jyvät olivat laarissa, juurekset maakuopassa ja syksyn teurastukset tehty. Monilla paikkakunnilla kekriä vietettiin monta päivää peräkkäin, aina talo kerrallaan.

Korjuutöiden päättymistä juhlistettiin syömällä ja juomalla ylenpalttisesti. Tällä tavalla pyrittiin takamaan seuraavan satokauden runsaus. Pöydän piti olla koreana aamusta yömyöhään, jotta talosta ei olisi ruoka seuraavana vuonna loppunut. Yltäkylläisyyden tuli näkyä myös viinassa, ja joillakin seuduilla jopa uskottiin, että isännän hyvä humala vahvistaisi viljan kasvua seuraavana kesänä.

Vuodenvaihteen juhlanäköinä kekri nähtiin taitekohtana, jossa maailman reunat joustivat ja ennusteita tulevasta oli mahdollista hakea sekä taikoja tehdä tulevan turvaamiseksi. Esimerkiksi aarnihautojen tulien uskottiin näkyvän talojen katoilta, joissa pirut kiillottivat tulien liekeissä aarteitaan. Nämä uskomukset siirtyivät myöhemmin juhannusperinteisiin sellaisinaan.

Lampaat oli tapana teurastaa vasta kekrinä ja näiden luut haudata lammaskarsinaan hyvän onnen takaamiseksi. Naisillakin tuli olla lankavyhtejä kolmet kehrättyinä, jotteivät jäisi vanhoiksi piioiksi. Uskomuksilla haettiin uskoa tulevaan ja epävarmaan, mutta niiden avulla pyrittiin varautumaan myös tulevaan talveen, jotta olisi tarpeeksi vaatetta, lämpöä ja ruokaa talven pimeiden kuukausien ajaksi.

Vaikka vainajat ovat olleet aina kekrissä läsnä on se ollut aikoinaan työnjuhla, jolloin arkisen raatamisen loppu juhlittiin. Laulettiin, leikittiin ja tanssittiin. Juhlittiin loppunutta vuotta ja toivottiin hyvää alkua tulevalle. Aikojen kuluessa palvelusväkien tarve, etenkin isoimmissa tiloissa, kasvoi ja samalla haluttiin antaa heille kiitosta kuluneesta vuodesta ja sen töistä. Kekrin jälkeen oli aika, tilan töiden laannuttua, palvelusväen vapaaviikolle, jolloin nämä pääsivät vierailemaan kotiseuduillaan tai tekemään mitä halusivatkaan.

Kun toisilla seuduilla teurastettiin lammas mikkeliksi, saatettiin se toisilla seuduilla lahdata vasta kekrinä, mutta yhtä kaikki, sen luut vietiin lammaskarsinaan onnen säilyttämiseksi. Karjataikoja tehtiin toki monia muitakin. Muun muassa uunissa poltettujen puiden laadulla oli vaikutusta tulevien karitsoiden sukupuoleen, määrään ja sarvekkuteen.

Kekriin mennessä piti kaikilla talon naisilla olla kehrättynä kolme vyyhtiä lankaa. Muuten saattaisi käydä niin, että neidot jäisivät vanhoiksi piioiksi ja työt olisivat aina myöhässä. Itse kekrinä ei kuitenkaan saanut kehrätä, sillä muuten rukki surisisi jatkossa omia aikojaan. Kekrinä riitti kuitenkin muuta puuhaa, sillä uuni oli lämmitettävä aivan aamuvarhaisella, ennen päivän nousua, ja syödäkin piti ehtiä useamman kerran, jotta seuraava vuosi olisi talolle hyvä.

Kekrinä uskottiin vainajien, haltijoiden tai pyhien miesten olevan liikkeellä. Heidän vierailuunsa saatettiin valmistautua esimerkiksi lämmittämällä sauna, siistimällä se ja antamalla pyhien miesten kylpeä ennen kuin oman talon väki pääsi saunaan. Sillä aikaa, kun väki saunoi, saattoivat vieraat viipyä emännän heitä varten kattaman pöydän ääressä, jonne talonväki itse siirtyi saunan jälkeen. Tässä vaiheessa pyhien miesten ajateltiin poistuvan tyytyväisinä. Ruoka saatettiin jättää myös koko yöksi pöytään, jotta tuonpuoleisesta saapuvilla vierailijoilla olisi mahdollisuus nauttia talon antimista. Joillakin alueilla ruokaa jätettiin myös uhriksi vanhan puun juurelle.

Joulun aika

Joulun aikaan ja viettoon liittyy varmasti eniten sellaisia tapoja, perinteitä, uskomuksia ja taikoja, jotka ovat edelleen läsnä meidän elämässämme.

Muinaiset suomalaiset eivät viettäneet joulua minään määrättynä päivänä, vaan kolmen viikon pituinen joulunaika alkoi Tuomaan päivästä (21. joulukuuta) ja kesti Nuutin päivään (13. tammikuuta). Tästä siis on tuttu lausahdus ”Hyvä Tuomas joulun tuopi, Hiiva-Nuutti pojies viepi”, peräisin. Monet jouluiset tait toimitettiin nimenomaan jouluaattoiltana.

Joulunajan aloittaa talvipäivänseisaus, jolla oli kansan suussa oma nimitys: *pesäpäivät*. Tuolloin aurinko lepäsi vuoren onkalossa. Erityisesti korostettiin vainajahenkien merkitystä joulutavoissa ja uskomuksissa.

Joulunaika kesti käytännössä talvipäivänseisauksesta talvennapaan, eli vuoden pimeimmästä hetkestä siihen kun päivän piteneminen alkaa näkymään luonnossa.

Joulunajan pääasiallisena toimena olivat sellaiset uhrimenot ja taiat, joilla varmistettiin menestys tulevaisuudessa. Nämä liittyivät useimmiten karjaonneen ja viljaonneen. Niiden ohessa toimitettiin uhreja myös koti- ja maanhaltijoille.

Kerrotaan, että jouluaattona oli tapana viedä riihen nurkkaan haltijalle jouluryppy ja olutta, joka kaadettiin sinne nurkkaan. Tapana oli myös kaataa aattoiltana yksi kannu olutta ja yksi ryyppy viinaa haltijalle pöydän päähän penkin nurkkaan. Taloissa oli tapana säilyttää jouluna ruokaa pöydällä koko päivän ajan. Haltijoille piti viedä jouluna juhlaruuat ennen kuin ihmiset niitä söivät. Näin varmistettiin onni ja haltijoiden suopeus jatkossakin.

Muistitieto kertoo, että joillakin paikkakunnolla vastaanotettiin jouluna henkiä kylpemään ja saunomaan samaan tapaan kuin kekrinäkin. Jouluna noudatettiin tarkoin hiljaisuutta ja vältettiin kovempaa työntekoa, koska hiljaisuudella oli tarkoitus kunnioittaa vierailevia vainajahenkiä ja varmistaa onni tuleville ajoille. Joulun ja uudenvuoden välisellä viikolla ei saanut esimerkiksi kehrätä, saati tehdä muutakaan raskasta työtä. Uskottiin, että vierailevat henget vierailivat erityisesti tietyissä talon osissa: lieden lähellä, lattialla sekä ulko-oven ja kynnyksen seutuvilla.

Tapana olikin että kun siivoukset kun saatiin hyvissä ajoin tehtyä, joulun aikaan ei lattiaa lakaistu ollenkaan. Jos rikka putosi maahan, se piti kätkeä olkien alle.

Joissakin pitäjissä pöydälle oli tapana asettaa lasimalja, jonka viereen tai sisään asetettiin joulukynttilä palamaan jouluyön ajaksi. Tarkoituksena oli, että näin henget liikkuessaan saisivat sammuttaa janonsa. Yleisesti tapana oli polttaa kynttilää jouluna koko yön ajan. ja uskottiin, että henget kokoontuisivat mielellään juuri palavan kynttilän ympärille.

Jouluna lattioille oli tapana levitellä olkia. Vaikka erityisesti nuoremmalla väellä oli jouluisin tapana kisaila pehmeillä ja puhtoisilla oljilla, ei niillä saanut temmeltää kuitenkaan liian äänekkäästi ja varomattomasti. Oljet levitettiin lattioille hyvissä ajoin. Niillä tupaa saatiin kotoisammaksi ja lattiasta huokuva koleus taltutettua. Aattoiltana oli tapana myös nukkua olkien päällä, jotta vainajat pääsisivät nukkumaan sänkyihin pehmeisiin, kuohkeisiin lakanoihin. Ja niin illan kuin aamuyönkin tunteina oljet suojasivat asukkaita pitkän yön pimeydessä vainajien jalkojen kopinalta kovilla lattioilla. Vainajille oli aattoiltana myös tapana jättää myös syötävää odottamaan pöydälle. Tapa joka on jatkunut tähän päivään asti ikaikaista, punanuttuista vierasta varten.

Joululyhteellä oli kahdenlainen merkitys kansan joulunviettotavoissa.

Jouluaattoamuna pihalle oli tapana nostaa joululyhde, jolla haluttiin muistaa keskitalven sydämessäkin metsän eläimiä, jotta kukaan ei jäisi juhlapäivänä lahjatta tai yksin. Lyhteillä uskottiin parantavan myös sato-onnea seuraavana vuonna, lyhteistä nauttivat linnut jättäisivät viljat pelloilla rauhaan, kiitoksena hyvästä yhteiselosta. Ylipäättään pikkulintujen ruokkiminen jouluna on kuulunut kaukaisilta ajoilta periytyneisiin uskomuksiin ja sadon turvaamisen taikoihin. Kauralyhtein sydäntalvella lepytetyt linnut oli lahjuksin tarkoitus saada jättämään kesällä vilja rauhaan.

Aattoiltana myös tupaan oli tapana tuoda oljista valmistettu joululyhde. Lyhteen tuoja sanoi: ”Hyvä ehtoo!” ja toivotti kaikille iloista joulujuhlaa. Tervetuliaisiksi isäntä kaatoi ryypyn lyhteeseen. Lyhde avattiin pöydän alle ja sen ympäristöön. Tämä liittyy myös aiemmin kerrottuun olkien levittämiseen lattialle, joka oli 1700-luvun lopulla niin yleistä ja koko maassa tunnettua, että joulua ei pidetty jouluna ilman olkia. Oljista myös ennustettiin tulevaa vuotta heittämällä niitä kurkihirren ja välikaton lomaan. Jos niitä jäi paljon kurkihirren väliin roikkumaan, satovuodesta tulisi hyvä. Joulunpyhien jälkeen oljet vietiin pihalle ja poltettiin.

Kotieläimillä oli suuri rooli vanhan kansan uskomusperinteissä. Jouluna, niin kuin muinakin juhlapyhinä, oli karja hoidettava ja ruokittava erinomaisen hyvin, koska jos se näinä päivinä menestyi hyvin, sillä oli onnea vastaisuudessakin. Suomessa oli tapana joulunpyhinä antaa ei ainoastaan mitä parasta karjanruokaa, vaan vielä parhaita ihmisellekin laitettuja jouluruokia ja -juomia. Näin taattiin suojelushenkien tyytyväisyys. Mahtoivat siinä lehmät ja possut olla ihmeissään!

Jouluna leivottiin juhlaa varten erityinen leipä eli joululeipä, joka ei ollut mikä tahansa, vaan menestystä tuova symboli, jota käytettiin taioissa. Joillakin paikkakunnilla leivottiin kaksi joululeipää, joissa oli ”jalat” taikinasta. Toinen syötiin laskiaisena ja toinen sitten kevätkylvön aikana. Joululeipä tuotiin aattona pöytään ja siihen iskettiin kynttilä päälle palamaan. Joululeipä pidettiin yleensä pöydällä koko joulunpyhien ajan. Yleisin tapa lienee leipoa ns. kylvöleipä joka viimeisteltiin kämmensyrjällä tehtävällä ristin muodolla ennen uuniin laittamista. Monilla paikkakunnilla leipä leivottiin myös karjun muotoon.

Koska henget olivat liikkeellä joulunaikaan, ihmisten täytyi varjella taloaan, perhettä ja onneaan kaikenlaisten sielullisten kulkijoiden, ”liemmäisten”, varalta. Eräs tapa oli varustaa ristinmerkillä piha, huoneet ja varsinkin navetta onnettomuuksien estämiseksi. Joillakin paikkakunnilla piirrettiin jouluiltaisilla liidulla aurinkopyörä asuinhuoneiden, tallin ja navetan oveen. Kerrotaan, että joissakin kylissä kylänvanhin kulki aattoillan hämärissä talosta taloon ja piirsi kaikkiin oviin ristinmerkin, jossa oli kehä ympärillä.

Tapaninpäivä

Aikoinaan, hyvää hevosonnea tuomaan, Tapaninpäivänä nuoret varsat valjastettiin ensimmäisen kerran ja niitä alettiin totuttamaan maailmaan. Tapanin ajaminen

olikin villiä hupia, tottumattomien hevosten vaikeaa ja monen suvun onni olikin, että talvet olivat aikoinaan runsas lumisia. Valkoinen maaperä pelasti useita henkiä ja villien varsojen kanssa telmiminen pääsi jatkumaan pienistä vammoista huolimatta.

Ennustaminen tinaa valamalla lukeutui myös joulutapojen joukkoon. Pihtiputaalla kerrotaan, että tinoja valettaessa piti ensin valaa maanhaltijalle, jotta haltija olisi ”asetuksissa” (tyytyväisenä). Sitten valettiin isännälle, emännälle ja muulle väelle.

Uudenvuoden päivä ei näytä olleen muinoin kovinkaan juhlallinen. Päivällä ei tietysti ollut paljon merkitystäkään esivanhemmille, sillä vuoden katsottiin vaihtuneen kekrinä. Joitakin vähäisiä tapoja uuteenvuoteen kuitenkin liittyi. Tinaa valettiin, onnea ennustettiin vedestä ja onnea myös kuunneltiin tienhaaroissa. Nämä tavat tunnettiin kautta maan. Paikoin myös piirrettiin aurinkopyöriä oviin joulun tapaan.

Uuteen vuoteen liittyi lukuisia uskomuksia, joista suurin osa on kuitenkin alunperin vanhemmasta vuoden vaihteen juhlasta, kekristä. Uudempana, mutta silti satavuotisena perinteenä on kulkenut uskomus siitä, että tulevasta vuodesta tulee sellainen millainen vanhan vuoden loppu on ollut. Tästä johtuen kaikki havittelevat vuoden vaihteen hetkellä suudelmaa ja rakkautta. Kaikkialla kimaltaa, kullatut koristeet ovat esillä ja tähtiä on kaikkialla. Uuden vuoden lupauksia tehdään ja kuiskataan ne hiljaa uudelle, juuri nousseelle kuulle.

Vuoden viimeinen päivä edustaa myös vaaraa ja sanotaankin, että kaikki mitä uudenvuodenaattona yrittääkään, epäonnistuu. Uudenvuoden taikvoja tehdään leikillään ja leikkimielellä, mutta jos ne jättäisi tekemättä, jäisi se kaihertamaan. Nykyisinkin uudenvuoden taiat elävät vahvasti, suudelmista paukkeeseen, vaikka tina valamista onkin rajoitettu.

Uuden vuoden viettoon ei kristinuskon saapuminen pohjolan perukoille aiheuttanut suurtakaan muutosta. Samalla tapaa ilmaan ampumiset ja meluamiset jatkuivat kirkon huomassa kuin aiemmin. Ampumisen uskottiin pitävän pahoja henkiä loitolla ja jos varaa ei ollut ammuskella, saattoi kutsua kylän nuorisoa paikalle pitämään melua, rähinää ja pauketta. Nuoriso kiertelekin aiheuttamassa epämääräistä meteliä talosta taloon ja sai vaivan palkakseen ryyppyjä sekä ylijääneet jouluoluet.

Nuutinpäivänä, Hiiva-Nuuttina, loppuivat kolme viikkoa kestäneet jouluiset uhrijuhlat, joiden aikana oli hankittu menestystä sekä uhreilla lepytelty haltijoita ja jumalia. Hiiva-Nuutti on saanut nimensä siitä, että Nuutinpäivänä kylillä ajettiin suurella porukalla kokoamassa hiivatynnyrin tappeja. Jos talosta ei annettu tappeja, kannettiin sisälle ilkkurisesti kanto. Nuutinpäivänä taloissa kierteli myös nuuttipukkeja. Poikajoukko pukeutui tavallisesti oljista tehtyyn asuun ja kierteli

talosta taloon kyselemässä: ”Onko hiivoja jälellä?”. Elleivät he saaneet mitään syödäkseen ja juodakseen, Hiiva-Nuutit veivät tynnyreistä kaikki tapit mennessään.

Nuuttina joulunaika päätettiin paikoin varsin riehakkaissa tunnelmissa, ehkä kaoottisena vastapainona juhla-ajan alkujakson hiljaisuudelle ja rauhallisuudelle. Huittisissa miesjoukko veti reessä ympäri kylää kummallisesti puettua miestä, jolla oli päällään nurinpäin käännetty turkki, päässä tuohihattu sekä naamari, jossa oli suuri ”komonenä” ja huuliparta. Nuuttipukin puhemies kävi kyselemässä, josko tämä ”parooni” päästetään sisälle. Sitten puhemies piti puhetta ja kaatoi viinaa paroonin suuhun. Seurue kokosi mukaansa viinaa ja olutta, minkä he sitten joivat loppuun jossakin saunassa. Toisinaan tällä ”joulupukilla” oli parta ja sarvet. Pukin selässä ratsasti toinen miekkonen turkki väärinpäin käännettynä; hänen tehtävänään oli kaataa viinaa pukin suuhun. Seurue kulki talosta taloon siihen asti kunnes kaikki juopuivat.

Silloin laulettiin:

*Nyt on Knuutin knuppi, Joulun loppu,
Hiiva hattuun, tappi taskuun.*

Muinaisina vuodenvaihteen juhlina, sato- ja viljelykausien aluissa sekä loppuissa on taikaa. Ne ovat hetkiä jolloin maailma vaihtaa taas suuntaansa, päivät kasvattavat mittaansa tai maa alkaa versomaan. Rauhan hetkiä, kun viljat on korjattu pois ja tilojen työt ovat rauenneet hetkeksi. Epävarmuuden aikoja, kun kevätsateet antavat odottaa itseään, vaikka maa on jo käännetty ja luonto heräilee uuteen kasvukauteen.

Enteiden etsimiselle ja taikojen tekemiselle kausien vaihtelut, eli vuodenkiertoon liittyvät taitteet ovat olleet erityisen otollisia. Ne ovat olleet vuodenvaihteen juhlia, talven taittumisen riemua, satokausien päätöksiä. Uusien ja pelottavien muutosten edessä on haettu omalle toiminnalle varmistusta etsimällä luonnosta enteitä, luonnosta joka antaa kaiken kasveista sateisiin, ruuasta suojaan.

Luonnosta haettiin merkkejä tulevasta säästä, lupailtiin maailman hengille lahjuksia, etsittiin merkkejä siitä onko onnea niin seurauksessa kuin elämässä yleisemminkin, kasvaako karja ja voiko elämään ylipäättään luottaa.

Näin olemme päässeet monta askelta ajastaikain kera. Meillä on nyt mitä parhaimmat lähtökohdat saada alkanut vuosi suotuisaksi, kunhan vain muistamme kullekin sopivat enteet ja taitat.

Emme tavoittele taivaalta kuuta, vaan keksimme ihan muuta.

Pöytään on nyt katettu yhtä sun toista, haltijatkaan ennen nähneet moista.

On aika teitä kaikkia kiittää ja toivoa että tarjoomuksien myötä onnea kaikille riittää.

Kiitos ja kumarrus!